

Column Leren voor het leven

januari 2020

“We bouwen een school waar kinderen geen dode letters hoeven te leren van levenloze bladzijden, maar een plek waar kinderen leren hoe mensen leven, waarom zij leven, hoe verschillend het leven kan zijn, leren om te leven in een vrije geest.”

Dit schreef Janusz Korczak in 1925 in zijn boek *Als ik weer klein ben*. Ik moest aan zijn woorden denken toen ik een dezer dagen in de krant las dat kinderen steeds minder gemotiveerd zijn in het onderwijs, en dat zij met name in het VO de zin van een groot aantal vakken niet inzien. Bijna de helft van de tieners vindt lezen pure tijdverspilling en andere vakken saai, geen idee waar je dit nou voor moet weten of doen.

Natuurlijk, onderwijs is heel belangrijk: “the most powerful weapon to change the world”, volgens Mandela. Maar hoe dan, en wat voor soort onderwijs? Waarom zou je moeten leren lezen en rekenen? De PISA-scores zijn vooral gericht op cognitieve vakken, evenals de CITO-scores in het basisonderwijs. Misschien is ‘bewegen’ ook wel goed voor je, maar dat wordt pas belangrijk gevonden als obesitas in de samenleving echt een probleem gaat worden.

*Ik leer de kinderen het rekenen en lezen
ik leer hen schrijven en de Nederlandse taal,
maar ik vraag me wel eens af of het goed zal wezen,
ja, waarom leer ik hen dit allemaal?*

*Zullen zij dan alles beter snappen en weten hoe het in de wereld gaat,
zullen zij met al die wetenschappen gelukkig leven in een wereld zonder haat?*

*Ik leer hen breuken en vermenigvuldigsommen
met een computer rekenen ze snel
da’s later handig als je werken moet met bommen,
dat moet nauwkeurig, dat begrijp je wel.*

*Ik leer Elise straks die sommen met procenten
dat is voor later als ze werkt op een bank.
Dan berekent zij nauwkeurig al die rente
die Afrika maar niet betalen kan.*

*Dan zit hier Jouke nog, die kan niet erg goed leren,
die snapt van al die sommen werkelijk niets.
Hij blijft heel simpel en zal wel niet studeren,
hij bereikt waarschijnlijk later helemaal niets.*

Zal hij dan alles beter snappen en weten hoe het in de wereld gaat?

Zal hij ons leren, zonder wetenschappen, hoe je moet leven zonder al die haat?

De vraag wat de zin is van wat wij in het onderwijs doen, is nog steeds uiterst actueel. Onderwijs dat vooral gericht is op economisch belang en het instandhouden van de (oorlogs?)industrie, onderwijs dat de kloof tussen rijk en arm alleen maar bevordert? En al die burgerschapsvorming dan? Die moet erop gericht zijn dat *"kinderen leren hoe mensen leven, waarom zij leven, hoe verschillend het leven kan zijn, leren om te leven in een vrije geest."*

Dan zullen CITO- en PISA-scores niet meer maatgevend zijn, maar het leven zelf! Misschien kan de droom van Korczak na honderd jaar toch nog een keer uitkomen. We hebben nog vijf jaar!!!

Arie de Bruin

Column: Het verlangen naar perfectie

7e jrg. nr. 1, februari 2020

"We moeten het bedrieglijke verlangen naar perfecte kinderen afzweren! Wij dromen van de volmaakte mens. Maar een kind heeft het recht te zijn zoals het is!"

Janusz Korczak

Is er een rangorde te maken in de kwaliteit van mensen? Is de ene mens beter gelukt dan de andere? In een tijd van de maakbare samenleving heeft het er alle schijn van dat we die rangorde impliciet dan wel expliciet hanteren. Als je maanden voor de geboorte ontdekt dat er 'iets' niet in orde of naar wens is, geeft de medische techniek talloze mogelijkheden om ervoor te zorgen dat dit 'niet gelukte' kind niet ter wereld zal komen. En aan het eind van het leven discussiëren we ook volop over perfectie en imperfectie. Natuurlijk begrijp ik alle dilemma's van aanstaande ouders die de mogelijkheid aangrijpen om een levenslange lijdensweg te willen voorkomen. En ik begrijp ook alle dilemma's die zich voordoen als je geconfronteerd wordt met de aftakeling van een mens die je ooit als krachtig persoon heb gekend. Maar is die nu minder perfect? Ik heb er geen oplossing voor....

Als arts kende Korczak die dilemma's ook. Hij had soms te maken met kinderen met vele beperkingen en ook met ernstig zieke kinderen. Ooit schreef hij: "Euthanasie, het mag niet, maar we moeten het er wel over hebben." En hij schreef: "We moeten het bedrieglijke verlangen naar perfecte kinderen afzweren! Wij dromen van de volmaakte mens. Maar een kind heeft het recht te zijn zoals het is!"

Nog niet zo lang geleden waaide er een verderfelijke geest door Europa die een rangorde heel expliciet maakte: je had "über" en "unter" en daartussen nog talloze varianten. Er waren zelfs beschrijvingen van de verschillende soorten en er werden diverse medische experimenten uitgevoerd om de theorieën te staven. Korczak en zijn kinderen stonden in die rangorde ver onderaan en wij weten wat dat betekende. Verbijsterd vragen wij ons steeds weer af, hoe het ooit zover kon komen. Zou het weer kunnen gebeuren? Gelukkig hebben we die geest achter ons gelaten, maar hij ligt dichtbij op de loer....

Ook op school zijn we voortdurend bezig om een rangorde te bepalen van de kinderen in de klas. Als je als kind een beetje onderaan de ladder bungelt, besef je dat al heel snel. Vraag aan kinderen in je klas waar zij denken dat zij zich bevinden in die rangorde; zelfs in groep 1 of 2 weten de meesten dit precies aan te geven. En wie is de beste van de klas, de meest perfecte? Ook dat weten zij haarscherp te benoemen.

In theorie willen we er natuurlijk niet aan om het ene kind beter gelukt te vinden dan het andere, maar in de praktijk doen we dat wel, en elk kind voelt dat.... en gaat dat zelf ook toepassen! Zo geven we dit verderfelijke denken door.

Vanzelfsprekend zullen we onderscheid maken: de ene mens is de andere niet. Maar die rangorde van "slecht, onvoldoende, voldoende, goed, beter, best", zullen we die nu maar eens afschaffen?! Misschien lukt het ons dan een klein beetje om elk kind het recht te geven om te zijn wie hij is.

Arie de Bruin

Tijdens de corona-periode schrijft Arie de Bruin dagelijks een gedicht en stuurt dit naar mensen die werkzaam zijn in onderwijs en opvoeding en plaatst het op LinkedIn. Hier enkele gedichten.

Wil je ook dagelijks een gedicht ontvangen, geef je mailadres dan door aan ariecdebruin@kpnmail.nl

Vier

Een feestmuts met een grote vier:
je mag naar school... op papier

vier kaarsjes worden uitgeblazen
er komt een nieuwe levensfase

je hebt de nachtjes afgeteld
maar dan wordt er door school gebeld

vandaag heeft mama het verteld:
de grote dag wordt uitgesteld

je bent wel groot en goed ontwikkeld
maar het is nu te ingewikkeld

hoe kan het nou dat vier geen vier is
mama zegt: dat komt door 't virus

de feestmuts met die mooie vier
gaat nu bij het oud papier

je kan voorlopig nog niet komen
je moet nog even verder dromen.

2 mei 2020

Achterstand

Als je gewoon bent blijven groeien
toen je niet op school mocht zijn,
hoe kan je dan 'achter' lopen
achter wat of welke lijn?

Je hebt vreselijk veel geleerd
allemaal op eigen kracht,
en je deed thuis heus niet altijd
wat er van jou werd verwacht

je hebt op de stoep getekend
je hebt gepuzzeld en gespeeld
het aantal uren uitgerekend
dat jij je niet hebt verveeld

je weet nu dat de wereld
morgen ook weer anders kan,
dat je met wat minder drukte
heel gelukkig leven kan.

Ook al heb je flink gebikkeld
ook al deed je goed je best,
al heb je je snel ontwikkeld,
...je loopt achter op de TEST!

30 april 2020

Column: Nieuwe kansen

7e jrg. nr. 3, juli 2020

Er was een corona-crisis voor nodig om leraren te overtuigen dat veel kinderen geheel zelfstandig in hun eigen tempo hun schoolwerk kunnen maken, zelf kunnen bepalen op welk tijdstip van de dag zij dit plannen... en het nog tot een goed einde kunnen brengen ook.

Natuurlijk waren er in deze periode kwetsbare kinderen die de vaste structuur van het klassikale onderwijs misten, die directe zorg en aandacht van hun leerkracht nodig hebben, maar een groot deel floreerde en genoot van de toevallige vrijheid.

Ik sprak leraren die vol trots en verwondering vertelden dat de meeste kinderen van hun groep al hun werk prima op orde hadden thuis; er waren ook kinderen die zelf al weer een stuk verder gingen met de leerstof dan de bedoeling was volgens de planning. En toen zij weer naar school mochten "hadden ze het boekje al uit!"

Het CED hield een peiling bij de kinderen die Nieuwsbegrip volgden, hoe zij het thuisonderwijs hebben beleefd. Vooral het zelf kunnen bepalen van de planning en je eigen tempo moet blijven, volgens 78% van de kinderen die reageerden. Enkele opmerkingen uit het onderzoek:

'Ik wil houden dat ik niet naar de uitleg hoef te luisteren. Alleen als ik vragen heb.'

'Het zelf weten wanneer je gaat leren (met een beetje hulp van m'n ouders).'

'De online lessen op Teams werken heel goed. De meester legt alles wat we moeten maken heel goed uit. Het is online rustiger werken dan in de klas.'

'Ik vond het leuk dat ik tijdens mijn werk met m'n hamster kon knuffelen'

'Op je eigen tempo werken, waardoor je sneller klaar bent (in mijn geval) en later vrije tijd over hebt voor bijv. huiswerk voor de rest van de week.'

'Ik vind het maar saai, ik doe het liever met iemand samen'

Natuurlijk was het afstandsonderwijs ook niet alles. Zij missen hun vrienden, zij missen elkaar, zij missen ook hun juf en meester, hun leraar. Veel kinderen waren heel blij dat ze weer naar school mochten, eerst nog beperkt in kleine groepen, maar gelukkig nu weer in volle klassen... en je mag elkaar weer aanraken! Tenminste: in het basisonderwijs. Ik ben benieuwd wat het effect is van social distance bij al die pubers en jong volwassenen. Mensen zijn immers sociale wezens. De belangrijkste functie van het onderwijs is niet de kennisoverdracht, maar die sociale wereld die je samen vorm geeft. Misschien kunnen we een groot deel van het leerproces voortaan wel online regelen, en daarnaast vooral werken aan een SAMEN-leving waar kinderen en jongeren een wezenlijke bijdrage kunnen leveren. En om te weten hoe je dat moet doen, kunnen we in de leer bij Korczak. In zijn weeshuis bouwde hij samen met zijn medewerkers en de kinderen (die hij ook 'zijn medewerkers' noemde) aan een wereld waar iedereen tot zijn recht kon komen.

Kijk op: <https://www.cedgroep.nl/actueel/nieuws/2020/5/onderzocht-wat-kinderen-willen-behouden-van-onderwijs-op-afstand>

Column: Goud waard

7e jrg. nr. 4, november 2020

Op school kom je in aanraking met de rest van de wereld. Stap voor stap wordt jouw cirkeltje steeds groter. Eerst papa, mama, thuis en dan soms bij opa en oma. Daarna is er ineens de klas, andere kinderen, andere volwassenen met andere gewoontes, andere ideeën. Je merkt dat hier soms rare regels gelden, andere normen en zelfs andere waarden. De wereld in al zijn diversiteit komt op jouw pad.

En dan is er een meester of juf die confronteert jou met ideeën waar je thuis nog nooit van hebt gehoord, die misschien wel haaks staan op wat jouw familie normaal vindt.

Zo komt menig kind op school voor het eerst in aanraking met allerlei vormen van kunst, moderne schilderijen die ze thuis 'geklieder' vinden. Of je hoort voor het eerst in je leven dat er mensen zijn die niet in een god geloven, of juist wel, maar dan in een andere god. Zo rolde mijn gereformeerde wereldbeeld flink ondersteboven toen een leraar ons de opdracht gaf om een aantal bijbelverhalen te vergelijken met mythologische verhalen uit het oude Mesopotamië. Alles kwam voor mij in een ander perspectief te staan. Ik ben die leraar nog steeds dankbaar, want hij zorgde voor mijn vrijheid!

Misschien is dit wel één van de belangrijkste functies van de school: kinderen op verantwoorde manier in contact brengen met andere werelden, hen leren dat de mensheid heel divers is, dat je van mening kunt verschillen met anderen en dat je daar niet bang voor hoeft te zijn. Jij mag een eigen mening hebben, maar die moet je wel leren onderbouwen. De ander denkt er misschien anders over en heeft daar wellicht goede redenen voor. Maar die ander is een mens zoals jij en hij verdient hoe dan ook respect. Zelfs als je het totaal niet met hem eens bent.

De school leert jou op onderzoek uit te gaan naar het leven van die ander, naar wat hem of haar drijft, de school leert je het verschil tussen feiten en meningen, tussen betrouwbaar en fake nieuws.

Soms is dat bedreigend, je twijfelt aan de zekerheden waar je tot nu toe op vertrouwde; in discussies verdedig je die wankelende zekerheden hartstochtig. En als je thuis vertelt waar je op school mee bezig bent, krijg je daar de wind van voren. Hopelijk heb je een leraar die je steunt in je worsteling, die begrip toont voor jouw wereld, maar die jou ook meeneemt naar die andere wereld.

Zo'n leraar is goud waard en verdient de hoogste onderscheiding: Legion d' Honneur.... Niet pas als hij dood is, maar als hij leeft en heel veel betekent voor al die kinderen die hun weg moeten vinden in deze vreemde wereld....

Arie de Bruin
20 oktober 2020

Column: Achterstanden

7e jrg. nr. 5, december 2020

Voortdurend hoor je in deze tijd dat kinderen door de corona-crisis achterstanden zouden oplopen en dat hun ontwikkeling in de knel komt. Vanuit onze gebruikelijke kijk op onderwijs en ontwikkeling is dat waarschijnlijk ook zo: zij missen instructies, zij missen hulp en controle en een juiste voorbereiding op de tests. Daardoor zullen er ongetwijfeld kinderen zijn die op de komende tests lager scoren dan wanneer het onderwijs 'gewoon was doorgegaan'.

Wat ons dwars zit is de beperkte kijk die wij in onze samenleving hebben op de ontwikkeling van het kind. Als je op de CITO-testen voor taal, rekenen en begrijpend lezen wat minder scoort loop je achter op je ontwikkeling. Wat een onzin, hoe kun je nou achter lopen op je eigen ontwikkeling! Je kijkt misschien af van een standaard, maar jouw ontwikkeling is een autonoom proces en daar kun je toch niet achterlopen! Bovendien, er zijn talloze aspecten van jouw ontwikkeling die niet gemeten zijn en het zou zo maar kunnen dat je daar ook afwijkt van de standaard, maar dan in positieve zin. Voor sommige kinderen kan de ruimte in deze tijd ook een zegen zijn, anderen missen de broodnodige structuur van de juf of meester.

Als het onderwijs werkelijk gericht zou zijn op de eigen ontwikkeling van elk kind, zouden we toch nooit meer over 'achterstanden' durven praten, omdat we uitgaan van het hier en nu van het kind. "Het kind heeft recht op de dag van vandaag" geldt ook in dit opzicht. Laten we besluiten om dat begrip 'achterstand' vanaf nu volledig uit ons vocabulaire te bannen!

Eerder in dit coronajaar schreef ik er onderstaand gedicht over en Len Munnik maakte er een tekening bij:

Als je gewoon bent blijven groeien
toen je niet op school mocht zijn,
hoe kan je dan 'achter' lopen
achter wat of welke lijn?

Je hebt vreselijk veel geleerd
allemaal op eigen kracht,
en je deed thuis heus niet altijd
wat er van jou werd verwacht

je hebt op de stoep getekend
je hebt gepuzzeld en gespeeld
het aantal uren uitgerekend
dat jij je niet hebt verveeld

je weet nu dat de wereld
morgen ook weer anders kan,

dat je met wat minder
drukte
heel gelukkig leven kan.

Ook al heb je flink
gebikkeld
ook al deed je goed je
best,
al heb je je snel
ontwikkeld,
...je loopt achter op de
TEST!

(Arie de Bruin, juni 2020)

